

šole. Ves narod misli, da dober učitelj mora izvežbati močan pevski zbor, ki prepeva narodne pesmi, ko se kdo izmed poslancev tako poniža, da pride med ljudstvo. Duhovščina, ki je tako dobra, da učitelja brezplačno in brez hrupa nadzoruje, pričakuje, da učitelj reformuje cerkveno petje, nadzoruje otroke ob nedeljah in praznikih pred oltarjem, pazi na otroke pred katehetovo uro, da mu ne delajo preglavice ter da bo učitelj njen zvest pristaš. Uredništva listov mislijo, da je posebno učiteljstvo poklicano dopisovati v liste in širiti te med ljudstvo. Zavarovalne banke so trdnega prepričanja, da ni nihče med ljudstvom bolj poklican za ustanavljanje in vodstvo društev ognjegascev kakor učitelj. Deželna gospoda pozivlja učiteljstvo na boj proti alkoholizmu in na pomoč pri cepljenju kozic ter na spisovanje šolskih knjig, na nabiranje prirodnin, na izlete z otroki itd. In če učitelj zbolí, da ne more več iz postelje, se nadejajo tercijalke, da pusti za svete maše, če se mu je na kateri način posrečilo, da ima kaj imetja.

Kako se pa učiteljstvo plačuje za namenjeno mu delo? Država ga pošilja k deželi, ta k državi. Dežela sklene izboljšati učiteljske plače, če država plača priboljšek. „Cvet naše narodne inteligence“ tudi s tem ni zadovoljen. Naši možakarji se zbirajo in protestujejo in šuntajo proti učiteljstvu. Po velikem trudu se vendar posreči, da gre vse v nič. Slovenski narod na Goriškem je rešen!

Kmetu ne bo treba iti na boben; pojde lahko pobirat po cesti — in ko pride v mladosti vsestransko splošno in strokovno izučen tujec z novimi železnicami v deželo, mu bo naš deželan lahko čistil črevlje, odpiral in zapiral vrata in prenašal vreče.

Saj pa boljšega sinovi mnogih staršev tudi niso vredni! Fiat justitia! Drugi napredujejo, mi lahko izginemo brez škode, ker nismo zmožni držati koraka s kulturnimi narodi.

Plače ljudskih učiteljev na Goriškem niso nikoli odgovarjale potrebam. Opravilna doklada, stanarina se je celó zniževala. Krajevni razredi plač so se odpravili, bremena nakladala. Prišli smo do tega, da najskromnejši učitelj ne more z družino izhajati s stanovsko plačo brez postranskih zaslužkov.

Dežela, ki tako skrbi za svoje učiteljstvo kakor naša, ni vredna dobrih učiteljev. Kjer imajo Vidmarji veliko besedo, se muze jokajo.

Mlajši učitelji bodo vedeli, kaj jim je storiti; starejši vztrajamo v domači deželi do groba brez ljubezni do domače dežele, dokler ta pusti veliko besedo ljudem, ki je niso vredni.

Zvišanje učiteljskih plač na Kranjskem.

Kranjski deželni zbor je leta 1898. preuredil in zvišal prejemke ljudskošolskega učiteljstva, ali izkazalo se je kmalu, da to zvišanje ne zadostuje. Tega niso kazale samo izjave na učiteljskih zborovanjih in številne peticije, nego tudi dejstva, da absolventje in absolventinje ljubljanskega učiteljskega učiteljskega sveta dne 16. pret. mes. predložil dež. zboru načrt za provizorično zvišanje učiteljskih plač. Ta

načrt predlaga, naj se zvišajo temeljne plače vseh učiteljev in učiteljic, provizoričnih in definitivnih, za 25 %, funkcijske doklade voditeljev na enorazrednicah pa od 60 na 100 K. Deželni šolski svet je ta svoj nasvet podprl z jako zanimivimi in tehtnimi podatki. Slabše kakor na Kranjskem je ljudskošolsko učiteljstvo plačano samo v Bukovini in v Dalmaciji ter deloma na Gališkem in na Tirolskem, povsod drugod so razmere boljše. Če se ozremo na sosedne kronovine, vidimo, da je maksimum, kar more učitelj doseči glede plače in starostnih doklad: na Goriškem 2100 K, na Koroškem 2200 K, v Istri 2300, na Kranjskem pa le 2080 K. Štajerska ima svoj posebni sistem. Učiteljske plače so urejene po krajevnih razredih. Ti štirje krajevni razredi pa so zopet razdeljeni na tri razrede. Starostna doklada, ki znaša na Kranjskem 80 K, znaša na Štajerskem 200 K. Na Koroškem znašajo plače 1200, 1400 in 1600 K. Takoj pri prvem nameščenju dobi učitelj na Koroškem 1200 K, na Kranjskem pa le 1000 K. A na Kranjskem je kar 45 % vseh učiteljev v IV. plačilnem razredu in ima torej 1000 K plače. Kaj čuda, če sili ves učiteljski naraščaj na Štajersko, kjer pride vsak učitelj po vsakih desetih letih v višji plačilni razred svojega krajevnega razreda. Po statusu od 1. januarja pa ostane na Kranjskem učitelj 8 do 9 let v IV. razredu s plačo 1000 K, 10 let v III. razredu s plačo 1200 K, 6 let v II. razredu s plačo 1400 K in 15 do 16 let v I. razredu s plačo 1600 K. Če se vračuna starostna doklada, se izkaže, kakšen je razloček med prejemki na Kranjskem in na Štajerskem. Pri prvem definitivnem nameščenju dobi učitelj na Kranjskem 1000 K, na Štajerskem pa (po krajevnem razredu) 1000 ali 1200 ali 1400 K; čez 10 let ima učitelj na Kranjskem plače 1200 K, starostne doklade pa 160 K, skupaj torej 1360 K, na Štajerskem pa 1600 ali 1800 ali 2000 K; čez 20 let ima učitelj na Kranjskem plače 1400 K, starostne doklade 320 K, skupaj torej 1720 K, na Štajerskem pa 2200 ali 2400 ali 2600 K; čez 30 let ima učitelj na Kranjskem plače 1600 K, starostne doklade 480 K, skupaj torej 2080 K, na Štajerskem pa 2800 ali 3000 ali 3200 K. Razloček je torej jako znaten. Tudi glede funkcijskih doklad je na Štajerskem dosti boljše kakor na Kranjskem. Pri nas znaša funkcijska doklada na enorazrednicah 60 K, na dvorazrednicah 100 K, na trirazrednicah 150 K, na štirirazrednicah in večrazrednih šolah pa 200 K. Na Štajerskem pa znaša funkcijska doklada na enorazrednicah 150 K in raste s številom razredov do 400 K. S provizoričnim zvišanjem učiteljskih plač na Kranjskem za 25 % odstotkov bi se te razmere precej zenačile. Prišteví plači starostno doklado, bi učiteljski prejemki znašali: pri prvem nameščenju (z zrelostnim izpitom) na Kranjskem 1000 K na Štajerskem 840 K, pri provizoričnem nameščenju (z izpričevalom učiteljske usposobljenosti) na Kranjskem 1000 K, na Štajerskem pa (po krajevnem sistemu) 1000 ali 1200 ali 1400 K; pri prvem definitivnem nameščenju na Kranjskem 1250 K, na Štajerskem pa 1000, 1200 ali 1400 K; po 10 službenih letih na Kranjskem 1660 K, na Štajerskem 1600, 1800 ali 2000 K; čez 20 let na Kranjskem 2070 kron, na Štajerskem 2220, 2400 ali 2600 kron; čez 30 let na Kranjskem 2480 K, na Štajerskem 2800, 3000 ali 3200 K. Ako se izvede to zvišanje, bi bile mlajše osebe na Kranjskem boljše plačane kakor na Štajerskem, tako da bi jih najbrž ne mikalo več na Štajersko: starejši učitelji pa bi bili na Kranjskem še vedno slabše plačani kakor na Štajerskem. Po dež. šolskem svetu

nasvetovano zvišanje plač je pač minimum tega, kar se mora storiti, če se hoče ohraniti naše ljudsko šolstvo. In koliko bi to veljalo? Zvišanje funkcijskih doklad na enorazrednicah od 60 na 100 K bi znašalo na leto 6280 K, za 25% zvišanje temeljnih plač pa je potrebno okroglo 200.000 K. Vsa ta nujno potrebna regulacija bi torej stala 206280 K na leto. Ko bi ne bilo v dež. zboru klerikalne obstrukcije, bi se ta načrt že lahko letos rešil in bi lahko učiteljstvo že od novega leta dobivalo zvišane prejemke — tako pa naj se zahvali učiteljstvo pri dr. Šusteršiču in Jakliču, da iz te regulacije ne bo nič.

Učiteljeva stanovska zavest.

Šola je zavod, ki je ustanovljen v vzgojo in pouk narodove dece. Zato jo imenujemo ljudsko ali narodno šolo. Činitelj, ki je poklican, delovati na tem zavodu, je ljudski ali naroden učitelj. Imenitna in težavna je njegova naloga! Da ji more biti kos, je izprva potreba, da je popolnoma mož na svojem mestu, t. j. imeti mora stanovsko izobrazbo ter mar mu mora biti, da si jo neprestano dopolnjuje. Kdor tej zahtevi ne zadostuje, oni ni za učiteljski stan, on torej i ne more biti prešinjen o imenitnosti svojega poklica, ker ga zaradi nedostojne naobrazbe ne pozna. Kdor pa tega nima, tudi nima stanovske zavednosti. V interesu našega ugleda, v pospešitev naše stanovske zavesti je tedaj v prvi vrsti treba to, da glasno zahtevamo: „Med ljudsko učiteljstvo ne sprejmite nikogar, ki za to poslovanje ni povsem kvalifikovan!“

Vestno izpolnjevanje dolžnosti pridobiva učitelju spoštovanje in zaupljivost pri narodu. Bodi torej vesten, dragi tovariš, v vsem svojem stremljenju! Učitelj, ki si je svest, da stori, kar mora, tudi ve, da ga ljudstvo ceni, da se zaupljivo obrača do njega ter da mu radostno izročeva svoj najdražji zaklad, svojo deco, v izobraževanje. In to kaj velja! Ta zavest je pravemu učitelju ponos.

Ljudski učitelj, ki mu je res pri srcu njegov stan, pri vsaki priliki kaže občinstvu, da je rad to, kar je, da je ponosen na svoj stan. Neustrašeno in odločno se potega za svoj in svojcev interes! To mu okrepi stanovsko zavest! — Rad, da, najrajše zahaja med svoje kolege. V učiteljskih društvih mu je najljubše zavetišče! Kdor se rajši z drugimi nego z učitelji tovariši družijo, ta kaže pač malo stanovske zavesti!

V občevanju z neučitelji bodi učitelj sploh prav previden! Ako je prepričan o ceni in o važnosti svojega stanu, potem itak ve, s kom mu je občeovati. Ne daj se vsakemu v zobe, ne pobrati se s komurkoli! Bodi previden na vseh potih. To ti veleva tvoj ponos! Dostojno se vedi vsakomur nasproti, a ne usiluj se nikomur. To bi bilo proti tvoji stanovski zavesti.

Ne klečeplazi, v brk povej vsakomur svoje mnenje! Lizuna nihče ne mara. Bodi odkrit značaj, ker moraš vzgajati sam značaje! Bodi mož beseda! Pošteno se bori in poteguj vselej za pravico! Vse to zahteva tvoj vzvišen poklic. Če pa tega vsega ne zmoreš, potem si izgrešil življensko nalogo, potem pač ne moreš reči, da ti je stanovska zavest voditeljica in kažipot pri vsem tvojem početju! Bodi veren sin svojega naroda! Spoštuj njega jezik in navade! Ali moremo misliti ljudskega učitelja, ki ne sočuvstvuje z ljudstvom,

katerega otroke poučuje in vzgaja? Ne! To je neizogibno potrebno. Kdor naroda ne ljubi, tudi ne more biti njega učitelj. Brez ljubezni ni vzgoje! Kako ti more ljudstvo učitelja spoštovati, o katerem je prepričano, da mu je v vsem nasproten? Kako se more pač pri takem možu dokumentovati stanovska zavest?!

Ne daj se ničesar usiljevati in zaukazovati — in naj si bo od kogarkoli — v kar ni nikjer zakonite podlage, kar je samo izbruh samosilja in dostikrat birokratične nagajivosti! Takemu počenjanju se je treba ustavljati: to zahteva stanovska zavest!

Drži se vedno zakonitih potov — in ni se ti treba bati! S časom si utrdiš svoje stališče, ukrepiš svoj ugled! Upoštevali te bodo tudi navzgor! To vse pa te ojači v tvoji stanovski zavesti!

Dopisi.

Kranjsko.

Iz Postojne. (V spomin prijatelju učiteljstva.) Učiteljstvo je bilo še v polpreteklem času v tesni zvezi z duhovščino, ki je imela veliko moč in oblast nad slehernim učiteljem, a ta je bil pa brezpraven. Z novim šolskim zakonom se je duhovščini vzela ta moč in oblast. Učiteljski stan je postal enakopraven z drugimi stanovi,^{*)} in seveda tudi z duhovskim stanom. Na podstavi te enakopravnosti se je jelo učiteljstvo organizovati ter ustanovljati svoja društva, h katerim smejo kot podporni člani pristopati tudi prijatelji šolstva in učiteljstva. Število teh naših prijateljev se množi leto za letom; seveda pripadajo le-ti naši prijatelji posvetni inteligenci. Tak prijatelj šolstva in učiteljstva je bil tudi Alojzij Kraigher, trgovec in posestnik v Postojni, ki smo ga dne 22. oktobra pokopali. Spodobilo se, da se ga kot prijatelja nove šole in naprednega učiteljstva spominjamo tudi v učiteljskem glasilu. Da imamo v Postojni tako krasno šolsko poslopje, je to največ zasluga pokojnega Kraigherja, zakaj on je bil prvi, ki je izprožil misel in napravil tudi načrt, kako bi se prišlo do denarja za novo šolsko stavbo. Da bi se pa občina preveč ne obremenila, zato je potrkal v ta namen v družbi s pokojnim našim županom Miroslavom Vičičem na usmiljena srca postojnskih rojakov, ki žive v tujini. In res se je ta načrt prav dobro posrečil, zakaj nabrala sta v dobrem letu nad 60.000 K. S tem, je bila gradba šole zagotovljena. Pa tudi pri načrtu zgradbe je pokojni Kraigher veliko sodeloval, le žal, da so prišli do tega načrta nepraktični „mojstri“, ki so Kraigherjev načrt precej pokvarili.

Gostoljubna Kraigherjeva hiša je bila in je še tukajšnjemu učiteljstvu vedno odprta na stežaj. Če učitelj ali učiteljica ni mogel dobiti v Postojni primernega stanovanja, ga je vzel Kraigher pod svojo streho, kjer je imel za majhen denar dobro hrano in lepo stanovanje.

Zanimiv je tudi ta-le slučaj, ki pa pravzaprav ni že več slučaj, ampak dokaz, da Kraigherjeva rodovina ceni in spoštuje učiteljstvo. Pokojnikova sestra ima učitelja za moža in tri hčerke pokojnikovega brata imajo tudi učitelje za svoje življenske družabnike in letos je pa pokojnega Kraigherja sin, ki je doktor medicine, poročil učiteljico.

Čast rodovini Kraigherjevi in časten bodi spomin Alojzija Kraigherja med slovenskim učiteljstvom!

^{*)} Enakopraven in celo odlikovan samo glede izvrševanja dolžnosti.